

علوم اقتصادی و اجتماعی

مجموعہ نگار

مرآۃ اؤن بشجی کونی نشر اولنور

مؤسسلری :

احمد شعیب ، رضا توفیق ، محمد جاوید

مذہبہات :

خلافت و سلطنت : احمد شعیب . — امتیازات مذہبیہ :
 احمد شعیب . — تصنیف علوم — بعض مقدمات فلسفیہ :
 رضا توفیق . — بین الملل اخصائیات انیسٹیتوسی : محمد جاوید . —
 فرانسه اختلال کیری : احمد شعیب . — تجارت بحیرہ : احمد مختار . —
 نشریات و وقایع اقتصادی : محمد جاوید . —

مدیر و صاحب امتیازی :

محمد جاوید

نسخہ سی : ۱۰ غروش

استانبول

امور ادارہ و تحریرہ : باب عالی جادہ سندہ ہیرول مطبعہ سی ، نومبر ۶۶

بیمه الملل احصائیات انستیتی

احصائیات ده نیلجه خاطرہ زمان و مکاہ نظرأ بر مقایسه فکری
 نکلہ مک قابل دکلدر . اون دو قوزنجی عصرک نصف اخیرندہ اوروپا
 و آمہریقا حکومت متمدنہ سنک احصائیاتہ عطف استدکاری اہمیت
 مخصوصہ ، ماضی ایلہ حال آراسندہ کی فرقک ماہیتی تقدیر و ہر عملکتک
 دیکرینہ قازشی اخذ ایندیکی موقعی تعین ایدہ یملک مقصدندن منبعندر .
 بو خصوصہ اعتراف ایتک ، احصائیاتک حقسنر دشملرینک ، اعتراضات
 و موآخذاتنہ رغماً اعتراف و تصدیق ایتک ، لازمدرکہ بوکون دولتسار
 ایچون اک بویوک معیار و مقیاس ، حیات اجتماعیہ و اقتصادینک قابل
 تعداد و مساحہ اولان کافہ صفحات و حادثاتندہ اک بویوک میزان ،
 احصائیاتندر . منتظم احصائیاتی اولیان ملتیرک ماضیاری مجهول ، حاللری
 مشکوکدر . احصائیات بر ملتک آیینہ اجرا آتی وزبدہ موفقیاتنک
 ارتساہ کاہیدر . بو واسطہ مهمہ ، بوآلت نافذہ ہم افرادی ، ہم ملتلری
 صورت دائمہدہ تیقظ و انتباہہ دعوت ایدر . رخاوت و عطالتک تولید
 ایندیکی ضررلری کوسترہرک تازیانہ تشویق اولور ؛ غیرت و فعالیتک
 تولید ایلہ دیکی ترقیاتی کوسترہرک سعی خواہشنی توسیع و تقویہ ایلر .
 بربرندن اون سنہ فاصلہ ایلہ آریلان ایکی جدولی ، مثلاً ایکی جدول
 تجارتی بی ، کوزمنر اوکنہ آجدیغمز وقت ملتک بواون سنہلک حیانتندہ
 تجارت عمومیہ سندنہ نہ پولدہ برتحول و انقلاب وجودہ کلدیکنی کورور

و صوکر ا بونک اسباب و مؤثراتی تدقیقه باشلارز . تحول واقع تراید
جهته ایسه ، تدقیقمز نتیجه سنده بولا جغمز سبیلری ادامه یه چالیشیرز ؛
تدی جهته ایسه بونی موجب اولان مؤثراتک احما وازاله سینه غیرت
ایده رز . حالبوکه المزده احصائیات منتظمه بولونما نیجه حقیقی ، علمی بر
ارچودن محروم اولورز و شهرهه حیاطده ، پوصله سز اوله رق بزی
سور وکلین بر جریاتک استقامت نیجه کیتمکدن باشقا برشی یاپامیز . ایشته دوتک
وبوکونک ماهیتی آکلا یه یلک ایچون احصائیات لازمدر . وبو
احصائیاتکده ، تسهیل و تأمین مقایسه ایچون ، عینی قادرو داخلنده
بولونماسی ، یکنسقی برترتیه تابع اولماسی ضروریدر .

مقایسه داخلیه نقطه نظرندن بولابد اولدینی کی مقایسه خارجه
اعتبار یلده مقتضیدر . ترقی ، تدی نسبی شیلردر . برملکت یا ماضی سینه
نظراً ، یا قوموشوسنه نظراً ترقی و تدی ایده جکدر . ایشته ممالک مختلفه
آراسنده مقایسه یاپه یلک بومملکتلرک هر برینک احصائیات متنوعه سنک
عینی پلان داره سنده تنظیم ایدیله سینه وابسته اولدیفندن دهاللی التمش
سنه اول احصائیات مؤتمری فکری حاصل اولمش و بلجیقا اداره
احصائیه سنک تکلیفی قبول ایدیلهرک ۱۸۵۳ سنه سی ایلونک ۱۹ ، ۲۰
و ۲۱ نجی کونلری ایلک مؤتمر احصائیات بروکسلده انعقاد ایلهمشدر .

۱۸۷۶ سنه سنه قدر دوقوز دفعه طویلانیلش و مختلف احصائیاتک
صورت ترتیب و تنظیمی حقنده مقررات مهمه اتخاذ ایدیلهرک مقایسه سنک
درجه اهمیت تقدیر ایدیلش ، آثار مفیده میدان کیش ، قیتملی برخزیه مواد
و عناصر طویلانیلشدر . فقط کیندکجه مؤتمرلر فضله بردبد و وطننه ایله
اجتماعه باشلادیفندن ، دولتلر مصرف خصوصنده عادتاً بررلیله رقابته
کیریشدکلرندن و صوکرالری آرایه سیاسی اندیشه نرده کیردیکندن ۷۶ دن

صوکرنا مؤتمر احصائیاتک حیاتنه خاتمہ چکیلش و ۱۸۸۵ سنه سنه قدر
احصائیات منتسبیری مداوله افکار و مصالحات ایچون اجتماع ایدہ بیلکدن
محروم قالمشردی .

۱۸۸۵ سنه سنده لوندره جمعیت احصائیہ سنک النجی سنه دوریه سی
مناسبتیه لوندرده اجتماع ایدن علمای احصائیہ بحار احصائیونندن
نومان اسپالارنک پروژہ سی اوزرینه غیر رسمی اوله رق بین الملل
احصائیات انستیتوسی تشکیل ایتدیلر . بوانستیتو سربست بر جمعیت
اولوب هرایکی سنده بر منتظماً انعقاد ایله مکده در .

۸۷ اجتماعی روماده ، ۸۹ اجتماعی پارسده ، ۹۱ اجتماعی ویانده ،
۹۳ اجتماعی سیقاغوده ، ۹۵ اجتماعی بهرنده ، ۹۷ اجتماعی قرستیانیه ،
۹۹ اجتماعی پترسبورغده ، ۱۰۱ اجتماعی بوداپشتهده ، ۱۰۳ اجتماعی
برلینده ، ۱۰۵ اجتماعی لوندردهده ، ۱۰۷ اجتماعی قونپهاغده و قوعبولشدر .
انستیتو بین الملل بر جمعیت اولوب مقصدی ، موضوعی احصائیات
علمیه و اداریه نك وسائل آیه ایلہ ترقیسنه چالیشمقدرد :

اولا — معلومات احصائیہ بی محتوی اوله جق جدولارده ممکن اولدینی
درجهده بر یکنسفاق حصوله کله سنی تسبیل ایدہ جک اصوللری تحری
و توصیه ایتک ،

ثانیاً — مشاهدات احصائیہ سایه سنده حل اوله بیله جک مسائل
حقده حکومتلرک انظار دقتی جلب ایله نك ،

ثالثاً — مسائل احصائیہ بی توضیح و ممالک مختلفه احصائیونی آراسنده
مناسبات دائمه تأسیس ایتک اوزره بین الملل نشریاتده بولنق ،

رابعاً — نشریات سائر ایله ، تدریسات ایله و خلاصه قابل تطبیق
واجرا اولان کافه وسائل معلومات احصائیہ بی تعمیم ایتک ؛ رجال حکومتی

و علمانی وقایع اجتماعی به متعلق تدقیقات و تحریاتده علاقه دار ایله مک .
 انستیتو ابتدا فخری بر چوق اعضالردن ماعدا ، اوج ربع اکثریتله
 منتخب ۱۵۰ اعضادن مرکبدی . مؤسسلر مسائل احصایه ایله صورت
 جدیده متوغل اوله جق اولانلری قبول ایتک ایسته دکلرندن اعضانک
 مقدارینی محدود بر اقلشردی . یوقسه ، قونفرملرده امثالی کورولدیکی
 کبی صاندالیه اشغال ایتک اوزره بیک اعضانک طوبلانه جنی
 شبهه سزدی .

انستیتو اجتماعی ابتدا بومقدار اعضا ایله عقد ایله مش ، فقط بالا خره
 تجربه واحصایاتده کی ترقیات بومقدارک عدم کفایه سنی گوستردیکندن
 بودا بشته اجتماعنده اعضانک ایکی یوزه ابلاغی وثلثان اکثریتله انتخابی
 تقرر ایتشدر .

انستیتولره اعضا طرفدن غایت مهم مخطرهلر تقدیم ایدیلکده ،
 مذاکرات و مناقشات نتیجه سنده بر چوق خطالر تصحیح اولونمقده ، بوشاقلر
 دولدورولمقده ، عصر حاضرک اک بویوک ، اک شایان حرمت ، اک یورولماز
 علمای احصایه سنک اشتراک و همتریله بین الملل احصایات — اراضی .
 نفوس . زراعت اسهام و تحویلات — ترتیب قیلنمقده در . خلاصه
 بومؤسسه هر درلو قیود رسمیتدن آزاده اوله رق صرف علم و ترقی مقصدیه
 چالیشمقده و موفق اولمقده در .

بلغارستانه و ارنجیه قدر بوتون ملتارک صلاحیتدار مأمورین و علمانی
 احتوا ایدن انستیتو اجتماعانده اسمی آکیلیان یالکز برملت واردی که
 اوده بزدک . نبر اعضامن حاضر بولوندی ، نهده مملکتکزک احصایاتنه
 متعلق جدوللر ، مخطرهلر کوندردک . اوروپایه باخصوص هپ علمادن ،
 متخصصلردن مرکب بر هیئته عرض ایده بیله جک آثارمن ، او هیئنده اخذ

موقع ايده بيله جك علمامن يوقدى . بونك ايجون بو على صحنه لردن دأما خارج قاليوردق .

بوكون آرتق بالطبع بو حالك دوامنه راضى اولمايه جفزه . مؤتمر لرده ، بوتون اجتماعات علميه ده بزمده موجود يتمى كوستره جك آرزوق صلاحيتدار مخصلمن بولونماسنى ارزو ايده جكز و هيچ شهه ايتم كه بونلر ك بر چوغنه اسماع كلام ايتدير بيله جك مزى حاز عثمانلير كوندره بيله جكز . برسنه دن آزر زمان صو كرا اجتماع ايده جك اولان بين الملل احصائيات انستيتوسى ايجين شيميدن حاضر لائمالى تزه تنسيقات احصايه مزه باشلايه رقه ، وبالخاصه تجارت و نافعنه نظار تنده تشكىلى مقتضى اولان عمومى ايستانستيق دائره سنى شيميدن توسيع و اكمال ايده رك او كزده بولونان سكز اون آي خرفنده هيچ اولماز سه الك بسيط ، الك سهل التدارك شعبات حقنده كرك جدول طرز نده كرك غرافيق اصوليله بعض احصائيات تهيه ايله مى و دوره مشروطيته يكي داخل اولان ، احصائياتك لزومى يكي تقديره باشلايان بر ملك بركو چوك مالز مه سيله انستيتوده اثبات وجود ايتلى تزه . انستيتو غير رسمى بر هيئت اولديغدن مؤتمر لره مقيس اولاماز و حكومتدن رسماً مخص طلب ايديله مز . فقط ايستانستيق اداره عموميه سنك مديريتته تعين اولونه جق ذات — شهه سز بوملكتنك بومسائلله اك زياده متوغل و بناء عليه بو خصوصده بيان مطالعه يه اك زياده صلاحيتدار بر مأمورى اوله جقدر — صورت خصوصيه ده انستيتونك رئيسه ويا انستيتو اعضا سندن اولان مشاهير علماي احصايه دن برينه مراجعت ايدوب دعوت اولونمى طلب ايتلى . بو طلبك در حال اسعاف ايديله جكنده شهه يوقدر . اوچ بش كون انستيتو اجتماعانده حاضر بولونمق ، اوراده الله سنه لك تدقيقات و تتبعات جديهنك مكاتبات قيمتدارينى محافظه ايدن علما يابه مداوله افكار ايله مك ، اونلرله

بر خصوصیت پیدا ایدہ رک معاونت لرندن استفادہ ایتک وعودتندہ انستیتونک
مقررات مهمہ سندن ، برابرندہ کثیرہ جکی جدوللردن ، اثرلردن ،
دوسیه لردن مملکتی فیضدار ایلہ مک؛ برسیاحت زحمتہ دکہ جک قدر اہمیتلی
منافعندہر .

اوروبالیر ترتیب ایتدکری بین المللہ احصائیاتک بزہ متعلق بعض
اقسامندن او قدر بی خبرلردرکہ انستیتویہ کوندرہ جکمز جدوللر و بوالیک
اشتراکمزک تولید ایدہ جکی امید دولایسیلہ بویوک برمحظوظیت دویہ جقلر
و بزہ معاملات احصائیہ مزده بالخاصہ عہدہ دار اولہرق بزہ نصیحتلریلہ ،
درسلریلہ ارشاد ایلہ یہ جکلردر . تبحریر نفوس حقندہ ویرہ جکمز قرارندن،
ہر نظارت مزده توسیعاً کشاد ایلہ یہ جکمز احصائیات ادارہ لرندن و ادارہ
عمومیہ ایلہ صلاحیتدار ذواتندن مرکب اولمق اوزرہ [۱] تشکیل ایدہ جکمز
احصائیات قومیسو نندن کندیلر بی خبردار ایتدیکمز وقت تشبثاتمزک
جدیتی شہہ یوقدرکہ تقدیر ایدہ جکلردر . بوبدایتیزی ترویج ایتک اوزرہ
انستیتونک ۱۹۱۱ اجتماعی استانبولہ عقد ایلہ مکہ دعوت ایتلی
وبوصورتلہدہ عثمانیلیرک آرتق علم وفنہ قارشی لاقید اولمادقلر بی کوسترملی بزہ

۱ تشرین ثانی ۳۲۴

محمد جہاورد

[۱] احصائیات ادارہ لرمنک وبالخاصہ ادارہ عمومیہ ایلہ قومیسونک صورت
مطلوبہ تشکیل حقندہ (طنین) غزہ سنک ۱۱ تشرین اول ۳۲۴ تاریخی
نسخہ سندنہ کی مقالہ مرہ مراجعت ایدیلہ بیلیر .